



De Koekelenbergsche Tiend Route



Auteur: Charles Aerssens

Baronie van Breda

De ommelanden van het aan Breda grenzende Ulvenhout nodigen uit voor een rondwandeling door een afwisselend gebied met beekdalen, open landschap, landgoederen en het Ulvenhoutsche bos. Startpunt is Natuurpoort Landgoed Wolfslaar, vanwaar de route door het coulisselandschap van Groot Wolfslaar naar het stroomgebied van de meanderende bovenloop van de Mark gaat. We volgen dit riviertje stroomopwaarts langs enkele 'poosplekken' van het kunstproject 'De Mark en de stad Breda' waar op innovatieve wijze het landschap met de poëzie is verbonden. Als we zicht krijgen op Landgoed De Klokkenberg verlaten we het dal van De Mark en wandelen richting Ulvenhout door het open landschap van de Koekelenbergsche Tiend. Dan leidt de route ons langs de bebouwing van Ulvenhout. We steken er de Chaamsche Beek over en houden naar het zuiden zicht op het beekdal van die waterloop. Nu voert de wandeling ons over de A58 met zicht op de 'Troeteleik', boom van het jaar 2018, naar Landgoed Anneville. Door de statige laan en onder de A58 door gaat de route voorbij aan horeca De Fazant naar het Ulvenhoutsche Bos. Door dit oude bosgebied van de Heren van Breda wandelen we langs de Bavelse Leij en keren over Landgoed Wolfslaar terug naar het startpunt.

Deze rondwandeling maakt gebruik van het Wandelroutenetwerk VisitBrabant
(groengele markering of groengele verfstrepen)

Routebeschrijving via knooppunten

23 – 92 – 71 – 72 – 64 – 63 – 18 – 7 – 43 – 83 – 82 – 80 – 36 – 38 – 29 – 91 – 79 – 24 – 23

Routebeschrijving

1. We vertrekken vanaf de parkeerplaats bij Natuurpoort Landgoed Wolfslaar (1). De route start bij het informatiepaneel en KNP23. We wandelen bij het Tuinhuis van Charlotte langs de parkeerplaats over de Charlotte Cuijpersdreef richting KNP92, waar we rechtsaf slaan en door het coulisselandschap van Groot Wolfslaar langs weilanden en bosschages. De bebouwing van Breda bereiken bij KNP72. Door de Valentijnstraat komen we op de drukke Allerheiligenweg en slaan linksaf tot bij de rotonde. Hier bij KNP64 gaat de wandeling rechts af om na enkele tientallen meters linksaf het onverharde pad langs de Boven Mark te betreden. De route leidt ons op de oostoever door een open landschap van beemd en bos langs de hier gekanaliseerde Mark zuidwaarts. We steken de plek over waar de Bavelse Leij samenvloeit met de Mark. Rechtsaf bij de stuw met

het bruggetje komen we aan KNP18. Over de stuw naar links gaat de route verder richting KNP7 door het brede beekdal van De Mark waar het water van het riviertje met enkele afgedamde takken en een zijstroom weer volop de ruimte heeft gekregen. Het is een ideaal gebied voor de watervogels. Het onverharde wandelpad passeert aan de rechterzijde de Rijks Justitiële Jeugdinrichting 'Den Hey-Acker'. Het pad vervolgens komen we bij KNP7 aan het Sulkerpad, het fietspad, dat hier De Mark met een smal betonnen fietsbruggetje kruist.

2. Bij KNP7 steken we het bruggetje naar links over en vervolgen onze wandeling meteen naar rechts op de oever van de Boven Mark. Het pad kronkelt met ruime bochten langs de waterloop en aangekomen bij een elzenbosje tegenover een afgedamde tak van de Boven Mark komen we aan een 'Poosplaats' (2), een kunstproject van Pien Storm van Leeuwen (1945-2020), waarbij 'verpozen' en 'poëzie' in relatie staan tot een bepaalde plek. Dan staan we op de hoek van dit bosje bij KNP43 waar we linksaf het dal van de Boven Mark verlaten en in het open gebied komen dat op de topografische kaart vermeld staat als de Koekelenbergsche Tiend (3), waar de wandelroute naar vernoemd is. Want al in 1369 lag hier de buitenplaats Koekelberg. We volgen vanaf KNP43 het asfalt met de bocht naar links over het asfalt van Koekelberg richting de bebouwing van Ulvenhout. Na goed één kilometer bereiken we de rotonde aan de Strijbeekseweg, waar we linksaf de groengele markering volgen tot aan KNP83 op de hoek met de Chaamseweg.
3. Bij KNP83 steken we de Strijbeekseweg naar rechts over en via de Chaamseweg gaat de route door de woonwijk Beekhoek tot we even verderop aan KNP87 staan. Hier wandelen we in de bocht van de Chaamseweg naar links de Oude Beekhoek in. We volgen nu het pad langs de boerderij De Beekhoek met Camping. Na de boerderij komen we in het dal van de Chaamse Beek. Het voetpad maakte in het verleden deel uit van het Voetpad naar Baarle, dat hier naar de Pennendijk loopt. Zo komen we aan de Kouwelaarsevonder, het ooit primitieve bruggetje over de Chaamse Beek. De waterloop slingert hier door het oen gebied vol houtwallen, knotwilgen en weilanden vol bloemen. Zo komen we via de Nieuwe Beekhoek verderop aan de Pennendijk, die we naar rechts volgen. De bebouwing aan deze straat ligt iets hoger en loopt min of meer evenwijdig met zicht op het open gebied van het beekdal van de Chaamse Beek. De groengele gemarkeerde route brengt ons nu naar KNP80 aan de Annevillelaan.
4. Bij KNP80 voert de wandeling ons rechtsaf over de Annevillelaan naar het viaduct over de A58 met zicht op de 'Troeteleik', boom van het jaar 2018. Deze imposante eik staat sinds de aanleg van de A58 in 1986 in de middenberm. Na het viaduct wandelen we meteen linksaf de toegang naar Landgoed Anneville (4) in. We wandelen de statige oprijlaan met imposante bomenallee in. Net voor het toegangshek volgen we de route naar links met de bocht naar rechts en links langs het landhuis en koetshuis tot we aan het einde van de met kinderkopjes geplaveide laan bij KNP36 staan aan de Geerbroekseweg. We slaan links af om dan na enkele meters bij KNP38 opnieuw linksaf de route te volgen door het tunneltje onder de A59 door en we houden dan links aan. We passeren aan de linkerzijde De Geershof. Op de Y-splitsing aangekomen slaan we rechtsaf en blijven op de Geerbroekseweg. Zo bereiken we Horeca De Fazant met grote parkeerplaats. Op de hoek voorbij de Vlaamse schuur staat KNP29, waar we rechtsaf de St. Annadreef in wandelen.

5. Even verderop op de St. Annadreef steken we het asfalt over naar links en komen over het bruggetje in het Ulvenhoutse Bos (5), een van de oudste bossen van ons land met natte broekbossen en eiken-beukenbossen, die eigendom zijn geweest van de Heren van Breda en het Huis Nassau. Eind 19de eeuw worden de meeste van de bossen rondom Breda eigendom van de Staat, die later worden overgedragen aan Staatsbosbeheer. Achter het bruggetje aan de St. Annadreef gaan we naar links en met de bocht naar rechts slingert het bospad tot aan een brede laan. Hier gaat onze wandeling rechtsaf. We wandelen deze laan helemaal uit tot we bij KNP29 aan een majestueuze boom komen met daarnaast een bankje. We houden hier links aan richting KNP91 met steeds aan de rechterzijde zicht op de meanderende bovenloop van de Bavelse Leij. Als de groengele markering naar links het beekdal verlaat komen we op een breed pad bij KNP91. Hier slaan we rechtsaf. De brede zandweg leidt ons naar de oversteekplaats aan de Deken Dr. Dirckxweg. Rechtdoor komen we langs een gebied waar nog duidelijk zichtbaar is dat het er erg drassig kan zijn. Bij KNP79 besluiten we rechtdoor te wandelen om dan door het hek het terrein van Landgoed Wolfslaar te betreden. Rechtsom met zicht op het landhuis met vijver langs KNP77 en KNP79 komen we uit op de parkeerplaats waar we deze rondwandeling gestart zijn bij KNP23.

Praktische informatie

Lengte van de wandeling

13 km

Start- en eindpunt

Natuurpoort Landgoed Wolfslaar
Wolfslaardreef 95
4834 SN Breda

Openbaar vervoer

Bus 132 Bravo/Arriva
Breda - Ulvenhout
Bushalte Allerheiligenweg
4834 GS Breda

Parkeren

Natuurpoort Landgoed Wolfslaar
Wolfslaardreef 95
4834 SN Breda

Horeca onderweg

- o Theehuis van Charlotte, Wolfslaardreef 95, 4834 SN Breda
- o Restaurant Landgoed Wolfslaar, Wolfslaardreef 100-102, 4834 SP Breda
- o Horeca De Fazant, Sint Annadreef 2, 4851 RC Ulvenhout
- o Op enkele punten onderweg zijn banken en picknickplaatsen ingericht

Achtergrondinformatie

1 - Landgoed Wolfslaar

Dit landgoed ligt aan de noordzijde van het Ulvenhoutse bos in het beekdal van de Broekloop en Bavelse Leij aan het einde van de Wolfslaardreef. De eerste vermelding van Wolfslaar dateert uit 1525, als er sprake is van een buitenplaats bestaande uit een boerderij, schuren, schaapskooi, duifhuis, boomgaard en hof. De hoeve Wolfslaar wordt tijdens de 80-jarige Oorlog bij de belegering van Breda door de troepen van Frederik Hendrik in 1637 verwoest. Na wederopbouw van de boerderij, sticht de nieuwe eigenaar er een buitenplaats. In de loop der eeuwen wordt het landgoed door vererving, verkoop en verhuur in 1826 publiekelijk verkocht. In 1845 koopt Charlotte Storm - Cuypers (1801-1888) het landgoed uit de erfenis van haar vader en krijgt de buitenplaats in 1865 een geheel nieuw aanzien met een Engels landschapspark met vijver. Het ontwerp is van de Brusselse tuinarchitect Louis Fuchs (1818-1904). Na haar dood komt het Landgoed Wolfslaar opnieuw door vererving en uiteindelijke verkoop in 1955 in bezit van de Gemeente Breda, die op een gedeelte van het landgoed in 1964 zwembad Wolfslaar aanlegt. Het landhuis wordt verhuurd en in 1998 volledig gerestaureerd. In 2000 wordt het koetshuis in gebruik genomen als restaurant.

2 - Poosplekken in het Markdal

Poosplaatsen' is een kunstproject van Pien Storm van Leeuwen (1945-2020). In dit project staat 'poëzie' en 'verpozen' in relatie tot een bepaalde plek. In het Markdal verbindt haar kunstproject 'De Mark en de stad Breda' op innovatieve wijze het historisch landschap met de poëzie, als een manier waarop de mens het landschap ervaart. De kunstenaar ontwerpt arduinstenen zitelementen en ze gebruikt zwerfkeien, waarin teksten van dichters gebeiteld worden. Ze zijn in het landschap geplaatst op locaties, die voor dichters een inspiratiebron zijn. In de bovenloop van De Mark, vol vergezichten en verhalen, vatten ze het landschap in een levende beeldtaal. Deze 'bikkelharde dichtregels te velde', gebeiteld in steen en geïnspireerd door de plek zelf, nodigen ons als passant uit om stil te staan bij het landschap en bij de betekenis ervan in heden en verleden. Op deze wandelroute langs De Mark passeren we een tweetal poosplaatsen, die met hun poëzie aanzetten tot bezinning en waardering. Het zijn een arduinen poëziebank en een zwerfsteen met een gedicht van Pieter Luijckx.

3 - De Koekelenbergse Tiend

Al in 1369 ligt aan De Mark de buitenplaats Koekelberg. De oudst bekende bezitster van dit leengoed is de Zundertse adellijke dame, Margriet van den Lare, die in 1474 het goed in leen krijgt van Graaf Jan IV van Nassau, Heer van Breda. Uit de 16e eeuw is een transportakte bekend van Koekelberg met voor het eerst de naam 'Het Vlotje', een benaming die nu nog aan het vroegere landgoed verbonden is. Rond 1650 laat Isaack Noiroot, oud-burgemeester van Breda, er een nieuwe boerderij met Herenkamer bouwen. Deze wordt, ondanks de verbodsbepalingen van de Vrede van Munster, een twintigtal jaren gebruikt door de Ginnekense pastoor Mutsaers, die vanuit het Spaans Brabantse Meersel naar Staats gebied gaat om er heimelijk katholieke erediensten te houden. De familie Van Vechelen wordt daarna eigenaar en bouwt Koekelberg omstreeks 1730 uit tot een fraaie grote buitenplaats met herenhuis, koetshuis en boerenhoeve, een Engels bos, vijver en dreven. In 1795 brandt het herenhuis en de boerderij af en dit is het einde van de eeuwenoude leenhof. Als het landgoed in 1871 wordt verkocht, bestaat het nog slechts uit een boerderij met een tuin, bouwland en dreven. Het Vlotje is nu een pretentieloos boerderijtje en ook de dreven zijn inmiddels verdwenen. Het is bekend dat in een weide tegenover de boerenwoning nog steenresten in de grond zitten, die de enige tastbare herinnering aan Koekelberg zijn.

4 - Landgoed Anneville

Dit Landgoed is in 1844 gesticht door Antoine Ferdinand Gaspar Prosper Cuypers van Velthoven (1803-1882) in de buurtschap Geersbroek. Hij breidt de pachtboerderij uit met Herenkamer en in 1851 laat hij een landhuis bouwen naar het ontwerp van de Brusselse architect Antoine Trappeniers (1824-1887). Het oorspronkelijk park stamt uit 1865 en was kleiner dan het huidige. Tot omstreeks 1920 is het landhuis gebruikt voor bewoning door verschillende eigenaren. Daarna huurt de Bredase hotelier Coumans het landhuis Anneville en begint er een hotel-restaurant en theeschenkerij in. De laatste maanden van WOII wordt Anneville door de Duitsers gevorderd. Na de bevrijding van Zuid-Nederland in oktober 1944 heeft Prins Bernhard er zijn hoofdkwartier tot eind april 1945. Daarna wordt Anneville op 3 mei 1945 ongeveer zes weken de residentie van Koningin Wilhelmina, die hier het nieuws van de capitulatie van de Duitsers in Nederland verneemt. Na haar vertrek is het landhuis opnieuw in gebruik als hotel-restaurant en conferentieoord. Vanaf 1955 wordt het achtereenvolgens gehuurd door Thomsen's Verenigde Havenbedrijven uit Rotterdam, de Outward Bound Zee- en Bergscholen Nederland en Rentmeesterkantoor Pieck van Hoven. In de periode van 1997 tot 2000 is het Koetshuis grotendeels gerestaureerd en gerenoveerd. De exploitatie van het huidige congrescentrum Koetshuis Anneville is in handen van de familie De Constant Rebecque, eigenaar van Anneville, die nog steeds op het landgoed woont.

5 - Ulvenhoutse Bos

Het is een van de oudste bossen van ons land met natte broekbossen en eiken-beukenbossen, die hier al sinds de Middeleeuwen hebben gestaan. Begin 1400 komt dit bosgebied in handen van het Huis Nassau. Eind 19de eeuw worden de meeste bossen rondom Breda eigendom van de Staat, die later worden overgedragen aan Staatsbosbeheer. Het bos ligt in het stoomgebied van de Broekloop en de Bavelse Leij, zijbeekjes van de Mark. De bodem bestaat uit slecht doorlatende, kalkrijke leemlagen, die voor een hoge waterspiegel zorgen. Om het natte bos beter te kunnen exploiteren zijn in het verleden greppels gegraven en worden de bomen op de tussenliggende hogere delen (rabatten) geplaatst. Dit patroon is nog steeds in het bos aanwezig. Het oude bos heeft een hoge natuurwaarde met een rijke flora en fauna. Je vindt er witte klaverzuring, slanke sleutelbloem, bosanemoon, grote keverorchis, geel nagelkruid en de zeldzame eenbes. Een nog grotere bijzonderheid is de witte rapunzel. Het is een kruid, dat tot de klokjesfamilie behoort en tot de grootste populatie van Nederland behoort. De vogelbevolking is talrijk met broedvogels als kleine bonte specht, zwarte specht, boomklever en appelvink, bosuil en gekraagde roodstaart. Daarnaast broeden hier de nodige roofvogels als havik en buizerd.